

Оксана Желай,

мол. наук. співроб. відділу технологій електронної обробки інформації НЮБ
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

ОРГАНІЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНОГО МОНІТОРИНГУ НЕГАТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВПЛИВІВ НА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ

Стаття присвячена діяльності інформаційно-аналітичних підрозділів НБУВ у формуванні національного інформаційного ресурсу, висвітленню специфіки бібліотечного моніторингу негативних інформаційних впливів в умовах поширення електронних технологій.

Ключові слова: негативні інформаційні впливи, бібліотечний моніторинг, інформаційні потоки.

Інфраструктурою інформаційних мереж можна володіти, доступ до неї контролювати, а її використання, якщо не монополізувати, то поставити в залежність від комерційних, ідеологічних і політичних інтересів. Оскільки Інтернет стає всеохоплюючою інфраструктурою нашого життя, питання про те, хто володіє доступом до цієї сфери та контролює її, стає визначальним, наголошує провідний світовий фахівець у галузі інформаційного суспільства М. Кастельс [1, с. 277].

Роль впливу інформаційно-комунікативних технологій відзначав видатний теоретик засобів комунікації канадський філософ М. Маклюен. Основна ідея його досліджень у тому, що засоби комунікації впливають на людину й суспільство, формують особистість, диктуючи їй ті чи інші моделі поведінки. При цьому важливу роль відіграє швидкість поширення інформації. Питанням інформаційних впливів також присвячені праці таких провідних вітчизняних учених, як О. Білорус, Л. Винарик, В. Горовий, С. Кандауров. Різноманітні аспекти інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек, зокрема бібліотечного моніторингу, розглядали в своїх працях науковці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) В. Горовий, С. Кулицький, О. Бусол, Т. Третяк.

Дослідження доводять, що сила інформаційно-комунікативних потоків, або влада медіа, у цілому, символічна, але переконуюча в тому сенсі, що вона до певного ступеня здатна контролювати розум читача та глядача, хоча прямо не контролює їхні дії. Цією владою передбачається

контроль намірів, планів, знання, поглядів і міркувань, тобто ментальних репрезентацій, які контролюють активну діяльність людини. Здається, що символічна влада медіа слабка, але соціологічні та психологічні дослідження демонструють, що, незважаючи на її символічність, тільки деяка частина слухачької та глядацької аудиторій зберігає мінімум автономії й незалежності в користуванні інформацією, яку отримує через засоби масової комунікації. Особливо ефективний вплив мас-медіа (наприклад, новинний ряд) тоді, коли аудиторія не усвідомлює природи впливу/агітації і, як вважає, з власної волі змінює свою думку, адже сприймає повідомлення як правдиві, висловлювання журналістів – об'єктивні й вірні. Тому в контексті проблем інформаційної безпеки надзвичайно важливим є питання доступу до інформаційних потоків, а контроль над ЗМІ – одна з головних умов соціальної та політичної влади в сучасних інформаційних суспільствах [2, с. 726–730; 3].

Сучасний інформаційний простір України включає в себе розгалужену систему структур, що забезпечують виробництво нової інформації, зберігання наявної на різних видах носіїв, а також організацію її використання за допомогою мережі інформаційно-телекомунікаційних засобів усередині суспільства й на міжнародній арені.

Бібліотечні, архівні, музейні й інші центри зберігання інформації вдосконалюють роботу, пов'язану з введенням в обіг більш широких пластів своїх інформаційних фондів у середовищі потенційних користувачів, репрезентують різноманітні форми реферативної та інформаційно-аналітичної продукції, наукові дослідження актуальної тематики, збільшуючи таким чином питому вагу якісної, суспільно значущої інформації в національному інформаційному середовищі.

Однак привертають увагу серйозні загрози розвитку українського інформаційного простору через негативні інформаційні впливи.

Комп'ютеризація, масове впровадження стільникового зв'язку, збільшення користувачів всевітньої павутини сприяють поширенню спотвореної інформації (чутки, політичні анекдоти тощо); монетизація контенту, гонитва за сенсацією, упередженість та інші непрофесійні підходи в діяльності багатьох мас-медіа негативно впливають на онлайн-середовище, адже це призводить до наповнення інформпростору масивами неякісної інформації – деталізованої, фрагментарної, необ'єктивної, ненаукової, яка утворює «інформаційні шуми». У цьому випадку «шум» – це наявні інформаційно-комунікативні перешкоди, що виникають випадково або внаслідок цілеспрямованої дії, які заважають отриманню або сприйняттю адресатом початкового смислу [4].

Цілеспрямовані інформаційні впливи несуть особливу загрозу національному інформсередовищу. Такі деструктивні онлайнів інформаційні потоки можуть продукувати як внутрішні системи ЗМІ, так і глобальні системи мультимедіа.

Завдяки глобалізації масовокомунікаційних процесів провідні країни активно розповсюджують свої ідеологічні, культурні цінності на інші держави. Техніко-технологічні можливості транснаціональних мультимедіа, що домінують у світовому інформпросторі, загострюють проблеми маніпулювання інформацією. Подання тенденційно відібраних подій і переконання у їхній важливості досягається завдяки різноманітним засобам: посиленням на авторитетні джерела, статдані, результати опитування суспільної думки; використанням графіків і таблиць; твердженням експертів, свідченням очевидців; «живим» репортажам тощо, що переконало б аудиторію в «правдивості» повідомлення. Між тим, отримання інформації з альтернативних джерел є досить важкою справою для пересічного слухача чи глядача.

Серед негативних впливів на український інформпростір – зіткнення корпоративних інтересів економічних і політичних еліт, оскільки більшість вітчизняних мас-медіа, особливо регіональні й комунальні, переважно обслуговують інтереси владних регіональних команд. Це призводить до «нав'язування за допомогою ЗМІ певних політичних кліше», породжує «також штучне загострення ситуації, роздмухування пристрастей, використання погроз, закликів до помсти чи до реваншу, використання односторонньої, спеціально відібраної інформації» [5, с. 124].

Негативні інформаційні впливи несуть ризики дестабілізації суспільно-політичної, культурної, економічної ситуації в країні, призводять до зниження рівня керованості суспільством, підриву національно-державних підвалів.

Підвищення рівня соціальної керованості, на думку Н. Слядневої, полягає насамперед у якісно іншому рівні інтелектуалізації інформаційного простору, який необхідний для сталого розвитку суспільства та нейтралізації інформаційно-дестабілізуючих його чинників. Інтелектуалізацію інформаційної інфраструктури, на переконання дослідниці, має забезпечувати вдосконалення системи виробництва й запезпечення державних інституцій змістовною інформацією, що максимально відповідає завданню формування та прийняття управлінських рішень [6]. У цьому контексті варто відзначити певні напрацювання інформаційно-аналітичних підрозділів провідних бібліотек світу, які володіють необхідним технічним і методологічним інструментарієм для

вивчення тенденцій розвитку інформаційного простору, інформаційного супроводу суспільно значущих процесів.

Так, Дослідна служба Бібліотеки Конгресу США забезпечує інформаційний супровід усіх етапів законодавчої діяльності Конгресу, який здійснюється у формі підготовки аналітичних матеріалів: звітів з дослідження та довідок, рефератів, перекладів, відеопрезентацій тощо. Інформаційно-аналітичні звіти фокусуються на проблемах через стратегічні моніторинги, містять огляд минулого й очікуваного законодавства, бібліографію слухань, звіти Конгресу, хронологію подій і довідкові джерела. Експерти Дослідної служби проводять бібліотечний моніторинг найрізноманітніших суспільно значущих питань.

Аналогічна структура функціонує в Національній парламентській бібліотеці Японії – Бюро дослідницької та правової інформації, напрям роботи якого складається із законодавчих досліджень та інформаційних послуг. У рамках дослідження основних національних проблем бюро здійснює бібліотечний моніторинг друкованих та електронних джерел, аналіз отриманих даних із залученням вітчизняних і зарубіжних експертів, проведення міжнародних політичних семінарів.

СІАЗ (Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади) і НЮБ (Національна юридична бібліотека) – інформаційно-аналітичні підрозділи НБУВ – мають певні здобутки в напрямі інтелектуалізації інформаційного простору та забезпеченні інформаційного супроводу суспільно важливих державних процесів. СІАЗ, створена в 1993 р. у НБУВ, стала практично першим у структурах вітчизняних бібліотек інформаційно-аналітичним підрозділом щодо інформаційного забезпечення органів державної влади, надання послуг з моніторингу регіональної преси та інформаційно-аналітичних продуктів на їхній основі.

Моніторинг – постійне спостереження за рядом параметрів, що характеризують певний процес. Моніторинг потребує значних затрат на збирання інформації та часу на постійне спостереження за змінами й тенденціями певних подій і ситуацій, тому під силу лише спеціалізованим підрозділам [7].

Сьогодні вже стала усталеною практика СІАЗ і НЮБ (Національної юридичної бібліотеки) щодо забезпечення міністерств і відомств оперативними інформаційними та аналітичними різножанровими матеріалами, на «номенклатурі» яких позначаються результати вивчення запитів замовників.

Наприклад, аналітиками служб проводився бібліотечний моніторинг ЗМІ в рамках спільного проекту з Інститутом оперативної діяльності

та державної безпеки для випуску «Національна безпека: геополітичні, соціально-економічні та інші фактори» та огляд наукової літератури для бюлетеня «Інформаційна безпека, зарубіжний досвід»; на замовлення Міністерства праці та соціальної політики, Фонду загальнообов'язкового страхування України на випадок безробіття та Державного центру зайнятості в рамках довготермінового договору здійснювався регулярний моніторинг висвітлення в ЗМІ питань зайнятості населення, ринку праці та діяльності безпосередньо фонду; Головній аналітичній службі Секретаріату Президента України регулярно надаються оперативні моніторинги інформаційного простору України та зарубіжних видань щодо основних тенденцій розвитку суспільно-політичної ситуації в країні.

У моніторингових матеріалах приділяється увага тональності оцінок (позитив-негатив), типам носіїв інформації (електронні, друковані ЗМІ), регіональній належності, характеру інформації (офіційна інформація, повідомлення інформантів, експертні оцінки та коментарі, журналістські матеріали), а також аналізуються кількісні показники (частота згадувань певної теми загалом і в окремому ЗМІ, загальний обсяг відповідних матеріалів тощо).

У 2013 р. було започатковано бюлетень оперативної інформації «Безпека інформаційної сфери», замовником якого була Національна академія Служби безпеки України. Завдання бюлетеня – моніторинг онлайн-видань про тенденції розвитку вітчизняного та зарубіжного інформаційного простору, зокрема висвітлення негативних проявів у цій царині та їх усунення. Результати щотижневого моніторингу цієї проблематики подаються згідно з таким рубрикатором: 1) Законодавство у сфері інформаційної безпеки; 2) Діяльність органів державної влади в інформаційній сфері; 3) Діяльність зарубіжних спецслужб в інформаційній сфері; 4) Безпека інформаційного простору; 5) Безпека у соціальних сервісах; 6) Кіберзлочинність та кібербезпека; 7) Захист інформації з обмеженим доступом; 8) Захист інтелектуальної власності в Інтернеті; 9) Проблеми інфосфери в соціологічному вимірі.

У бюлетені «Безпека інформаційної сфери» спеціально структуровані за розділами матеріали мас-медіа наочно ілюструють певні ситуації та тенденції. Наразі спостерігаються цілеспрямовані інформаційно-ідеологічні потоки спотвореної чи вигаданої інформації з боку Російської Федерації.

У 2000 р. в Росії було прийнято Доктрину інформаційної безпеки, що стала, по суті, програмою з відновлення пропаганди. Як зазначає автор

статті «“Зелені чоловічки” інтернет-простору» О. Панфілов¹⁵, державна пропаганда стала активно інтегруватися в інтернет-простір за фінансовою підтримки влади. Відсутність меж у середовищі Інтернету давала можливість впливати на сусідні країни. Зокрема, О. Панфілов звертає увагу на те, що Фондом Павловського були створені сайти «Україна.ру» та «Українська газета», ukr.ru. Він наводить класифікацію «зелених чоловічків» – спеціально підібраних коментаторів, блогерів, журналістів, які утворюють бригади, яку уперше дали автори дослідження «Віртуальне око старшого брата» (2000 р.). Характерні ознаки таких бригад: цілодобова присутність на форумах, пластичність ідеології, яка завжди збігається з державною, безмежна відданість керівництву країни і його оточенню, повага й схиляння перед Всеросійською надзвичайною комісією з боротьби з контрреволюцією і саботажем, КДБ, ФСБ та ін. У разі загострення ситуації спецбригади починають масово обговорювати актуальні теми: «загниваючий захід», «американський імперіалізм» чи, як сьогодні, «бандерівці» тощо. Наразі так була розроблена стратегія та «вкинута» політтехнологіями в маси термін «майдауни», постулат про те, що всі мешканці західних областей – «страшні бандерівці», ідеї федералізації.

О. Панфілов підкреслює, що у звичайний час «зелені чоловічки» намагаються маніпулювати думкою користувачів Інтернету, нав'язуючи їм своє бачення внутрішньополітичної ситуації, а в період загострення і воєн інтернет-бійці стають армією.

Як зазначають експерти, протягом останніх двох з половиною років російські спецслужби виявляли особливу активність у соціальних мережах для збору розвідувальної інформації, негласного контролю та впливу на формування громадської думки українців: створювалися проросійські веб-ресурси, сторінки на Facebook, «ВКонтакте», «заливалося» відповідне відео на YouTube.

Сукупне використання всіх каналів поширення такої інформації здійснює значний вплив на підсумкове зростання трафіку. Так, відео про зраду контр-адмірала Д. Березовського за три дні переглянуло 20 тис. 625 користувачів. Найбільш повне покриття в соціальних медіа отримав конфлікт у Криму з 25 лютого 2014 р. Пік – 28 лютого; 1, 2 березня.

Ще одне завдання «зелених чоловічків» – поширення дезінформації. Це може бути «чорна пропаганда» – придумані події і вигадані

¹⁵ Панфілов О. «Зеленые человечки» интернет-пространства // Крым. Реалии. – 2014. – 16.04. – Режим доступа: <http://ru.krymr.com/content/>.

люди. «Сіра пропаганда» – на основі достовірної події повідомляється напівправа, яка може супроводжуватися фотографією. І «біла пропаганда», у якій достовірними можуть бути і джерело інформації, і подія, яка, щоправда, подається під певним смисловим ухилом: «Первый канал» видав польську митницю за російську, продемонструвавши потік біженців з України до РФ, і заявив що їхня кількість налічує понад 140 тис. На українській митниці, а пізніше і в ООН спростували цю інформацію. Блогер О. Щапов упізнав КПП «Шегині», що за 80 км від Львова ¹⁶.

27–28 травня великою групою російських ботів було запущено акцію #savedonbasspeople та #savedonbaspeople. Головний меседж акції «Врятуйте жителів Донбасу від української армії». Акція стартувала у Twitter, але досить швидко поширилась і в інших соцмережах. Українські активісти організували протистояння російській пропаганді у Twitter: роз'яснюють, звідки взято фотографії, які використовує ідеологічна машина РФ. Так, фото дитини, нібито вбитої українськими військовими, насправді є фото 4-річної давнини вбитого хлопчика якимось божевільним у Криму, роз'яснили українські активісти. Спалені українцями церкви на Донбасі виявилися спаленими церквами в Росії: у знайденому українськими активістами інтернет-повідомленні розповідається, що церкву в Росії спалили ще в 2009 р., надається адреса повідомлення; ряд російських блогерів і навіть ЗМІ поширили неправдиве повідомлення про те, що в Тернополі відбувся мітинг на підтримку приєднання Галичини до Польщі. Першим опублікував фейк російський ЖЖ-блогер cadu3 m. livejournal.com, супроводивши неправдиву інформацію фотографією з мітингу у Варшаві, який відбувся 30 вересня 2013 р. Цей факт можна легко перевірити за допомогою пошуку Google за зображеннями. Однак фейк перепостили чимало інших блогерів і навіть новинний агрегатор «Рамблер.Новости»; після виборів Президента України, ще до офіційного проголошення переможця, телеканали Росії показали картинку з ЦВК, де переможцем виборів Президента України нібито став Д. Ярош ¹⁷.

¹⁶ Дачковська М. Інформаційна війна як глобальний IT-бізнес // InternetUA. – 2014. – 7.03. – Режим доступу: <http://internetua.com/nformac-ina-v-ina-yak-globalnii-t-b-znes>; Некрасов В., Князев К. Інтернет-троллинг превратился в индустрию // proIT. – 2014. – 5.02. – Режим доступа: <http://proit.com.ua/article/internet/2014/02/05/210333.html>.

¹⁷ Дмитренко О. #savedonbasspeople: протистояння українських активістів організованій російській пропаганді в Твіттері // UkrainianWatcher. – 2014. – 30.05. – Режим доступу: <http://watcher.com.ua/2014/05/30/savedonbasspeople-protystoyannya-ukrayinskyh-aktyvistiv-orhanizovaniy-rosiyskiy-propahandi-v-tviteri>; Мінчанко О. Російські блогери поширили фейки про приєднання Галичини

На початку березня представники українських медіа-груп звернулися до голів російських телерадіокомпаній з проханням не розпалювати конфлікт між Україною та Росією, проте спроби порозумітися залишилися марними.

Зважаючи на складну ситуацію, яка виникла в державі, зокрема щодо розпалювання міжнаціональної ворожнечі іноземними мас-медіа, тодішній секретар Ради національної безпеки і оборони України А. Парубій доручив Службі безпеки й Генеральній прокуратурі України вжити всі необхідні засоби реагування на порушення у сфері інформаційної безпеки. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення закликала провайдерів програмної послуги тимчасово утриматися від ретрансляції у своїх мережах передач телеканалів «Вести», «Россия 24», ОРТ, «РТР Планета»¹⁸.

Наприкінці квітня Держкомтелерадіо України ініціював припинення інформаційної Угоди з Російською Федерацією про співробітництво в галузі інформації, якою сторони зобов'язувалися сприяти створенню умов для широкого та вільного взаємного поширення інформації з метою подальшого поглиблення знань про життя народів їхніх держав, оскільки всупереч Угоді Росія розв'язала проти України справжню інформаційну війну, під час якої російські ЗМІ вже тривалий час пропагують посягання на територіальну цілісність Української держави, розпалюють міжнаціональну ворожнечу, культивують насильство та ксенофобію¹⁹.

Як зазначають міжнародні експерти та провідні вітчизняні фахівці, неадаптованість інформаційної сфери України до процесів глобалізації

до Польщі // UkrainianWatcher. – 2014. – 30.05. – Режим доступу: (<http://watcher.com.ua/2014/05/30/rosiyski-blohery-poshytyly-feyky-pro-pruyednannya-halychyny-do-polschi>).

¹⁸ Українские медийщики призвали российских к объективности // Українська правда. – 2014. – 3.03. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/3/7017221>; Секретар РНБО доручив СБУ та Генпрокуратурі відреагувати на розпалювання міжнаціональної ворожнечі іноземними ЗМІ // Офіц. веб-сайт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. – 2014. – 11.03. – Режим доступу: <http://www.nrada.gov.ua/ua/publikacii/vzmi/22014.html>; Звернення Національної ради до провайдерів програмної послуги України // Офіц. веб-сайт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. – 2014. – 7.03. – Режим доступу: <http://www.nrada.gov.ua/ua/news/radanews/22013.html>.

¹⁹ Держкомтелерадіо України ініціює припинення інформаційної Угоди з Російською Федерацією // Держ. комітет телебачення і радіомовлення України. – 2014. – 30.04. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=112416&cat_id=109884.

та невиваженість державної інформаційної політики створюють загрозу обмеження суверенітету країни. Недостатня увага до проблем захисту телекомунікаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів ускладнює діяльність держави щодо забезпечення її національної безпеки та обороноздатності; пріоритетним напрямом державної політики має бути підтримка свободи вираження поглядів та інформації в Україні через подальше наближення законодавчої бази у сфері медіа до міжнародних стандартів, підвищення професійних та етичних стандартів у журналістиці, розвиток потенціалу ЗМІ та профільних організацій громадянського суспільства²⁰.

З огляду на це важливими є матеріали бюлетеня, що ілюструють державну політику в інформаційній сфері та сфері інформаційної безпеки. Бібліотечний моніторинг засвідчив певні напрацювання державних органів влади в інформаційній політиці. Зокрема, варто відзначити важливі законодавчі рішення щодо забезпечення права на свободу вираження поглядів, отримання неупередженої інформації про важливі суспільні події та задоволення інших інформаційних потреб суспільства: 24 березня Державний комітет телебачення і радіомовлення звернувся до уряду з пропозицією внести на розгляд парламенту як першочерговий законопроект «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», а 17 квітня Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» [8, 9].

Моніторинг оперативної інформації електронних видань демонструє активізацію механізму державного захисту вітчизняного інформаційного простору.

Так, на початку квітня Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про Державну службу спеціального зв’язку та захисту інформації України”», який, зокрема, регламентує завдання Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації України у формуванні та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, у системі захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, функціону-

²⁰ ПРЕС-АНОНС круглого столу: «Морально-етичні засади протидії антиукраїнській інформаційній війні» // Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі. – 2014. – 5.05. – Режим доступу: <http://www.moral.gov.ua/news/868>; Обговорено результати впровадження європейських стандартів в українському медіасередовищі // Урядовий портал. – 2014. – 7.04. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247185187&cat_id=244277212.

вання, безпеки та розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, протидії технічним розвідкам²¹.

Тодішній в. о. Президента О. Турчинов 1 травня підписав Указ № 449/2014 «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України». У документі, зокрема, наголошується, що останнім часом Російська Федерація поширює недостовірну, неповну, упереджену інформацію про Україну, через що намагається маніпулювати суспільною свідомістю в Україні та за її межами.

Згідно з текстом Указу, тодішній в. о. Президента доручив уряду за участі Національного інституту стратегічних досліджень, Служби безпеки України розробити механізми протидії інформаційній агресії іноземних держав, розробивши проект Стратегії розвитку інформаційного простору України, проект Стратегії кібернетичної безпеки України та комплексні заходи організаційного, інформаційного та роз'яснювального характеру щодо:

– усебічного висвітлення заходів з реалізації державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки;

– посилення контролю за додержанням законодавства з питань інформаційно-психологічної та кібернетичної безпеки [10].

Моніторинг онлайн-медіа демонструє, що ідеологи російської пропаганди почали проявляти занепокоєння через законотворчі ініціативи України, при цьому вдаючись до спотворення фактів. Так, журнал МЗС Росії «Міжнародне життя» розмістив статтю «Свобода слова – жертва Євромайдану», у якій закликає до негайних контрзаходів, або іміджеві втрати Росії та апелюючи до неї Новоросії будуть вагомими. Журнал, редакційну раду якого очолює міністр С. Лавров, украї стурбований затвердженням відкритим і публічним планом дій, єдністю державних інституцій з медіа-спільнотою, планами з моніторингу, що виявляють заклики до зміни конституційного ладу. Канал «Россия 24» кілька разів цитував неіснуючий наказ Держкомтелерадіо України про нібито вказівку ув'язнювати незадоволених політикою Києва журналістів²².

²¹ Верховна Рада України ухвалила Закон «Про внесення змін до Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» // Офіц. веб-портал Верховної Ради України. – 2014. – 9.04. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/91174.html>.

²² Россия обеспокоена планом Украины по защите информпространства // Луганск. Комментарии. – 2014. – 29.04. – Режим доступа: <http://lugansk.comments.ua/news/2014/04/29/004151.html>.

Між тим матеріали бюлетеня ілюструють подальші кроки урядовців щодо вдосконалення нормативно-правової бази функціонування інформаційного простору України та посилення його захисту:

– на розгляд до ВР України подано проект закону про інформаційну безпеку, розроблений фахівцями Держспецзв’язку, СБУ та МВС. Проект закону охоплює як техніко-технологічну проблематику захисту інформаційної інфраструктури, так і питання інформаційної безпеки в Україні. У проекті пропонується захистити громадян «від негативного впливу інформаційних технологій та інформаційно-психологічного впливу». У документі перераховано такі загрози інформаційної безпеки, як недостовірна інформація про Україну, способи маніпулювання свідомістю, які використовують іноземні спецслужби, незаконне перехоплення інформації в мережі, створення іноземними державами кібервійськ або кіберпідрозділу в традиційних військах²³;

– Державна служба спеціального зв’язку та захисту інформації України ініціює обов’язковий аудит безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем органів державної влади²⁴;

– РНБО вживає заходи щодо створення вітчизняної операційної системи та різноманітних інформаційних технологій вітчизняного виробництва;

– Державна служба спеціального зв’язку та захисту інформації України працює над створенням єдиної точки доступу в Інтернет для держорганів. Це буде захищений від впливу ззовні Інтернет для функціонування системи доступу до держструктур тощо²⁵.

Питання інформаційного впливу в ситуації, яка наразі склалася в Україні, стоять особливо гостро.

Таким вимогам відповідають інформаційно-аналітичні продукти СІАЗ і НЮБ НБУВ, зокрема бюлетень оперативної інформації «Безпека інформаційної сфери» – щотижневий результат постійного моніторингу великого обсягу цифрового ресурсу (щодня понад 400 сайтів), структурованого по розділах.

²³ МВД и СБУ написали первый в истории Украины закон о кибербезопасности] // AIN.UA. – 2014. – 30.05. – Режим доступа: <http://ain.ua/2014/05/30/526523>.

²⁴ Держспецзв’язку наполягає на обов’язковому аудиті безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем органів державної влади // Державна служба спеціального зв’язку та захисту інформації України. – 2014. – 30.05. – Режим доступу: http://www.dsszzi.gov.ua/dstszi/control/uk/publisharticle?artid=114179&cat_id=112509.

²⁵ Какими почтовыми сервисами пользуются украинские госслужащие // InternetUA. – 2014. – 28.05. – Режим доступа: <http://internetua.com/kakimi-pocstovimi-servisami-polzuuatsya-ukrainskie-gosslujasxie>.

Відзначаючи якісно нову роль бібліотечних закладів з урахуванням досвіду провідних країн світу, віце-прем'єр-міністр України О. Сич зазначив: «Ми маємо розуміти не тільки те, наскільки бібліотеки укомплектовані книжками, але й те, чи здатні вони надавати послуги відповідно до світових стандартів, а також виконувати функції, покладені на бібліотеку в сучасному інформаційному суспільстві, зокрема давати доступ до онлайн-знань та пошуку в Інтернет» [11].

Практика показує, що провідні бібліотеки, зокрема їхні інформаційно-аналітичні служби, – важливі підрозділи інформаційно-комунікативної структури держави, які впливають на формування вітчизняного інформаційного простору та допомагають вирішувати проблеми в цій царині.

Список використаних джерел

1. *Кастельс М.* Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / М. Кастельс ; [пер. з англ.]. – К. : Ваклер, 2007. – 304 с.

2. *Білорус О. Г.* Глобалізація і безпека розвитку : монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко [та ін.] ; керівник авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. – К. : КНЕУ, 2002. – 789 с.

3. Действительно ли Интернет – оплот демократии? [Электронный ресурс] // Internetua.com : веб-сайт. – 2014. – 8.04. – Режим доступа: <http://internetua.com/deistvitelno-li-internet--oplot-demokratii>. – Загл. с экрана.

4. *Гранчак Т.* Бібліотека і політична комунікація : монографія / Т. Гранчак ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – 481 с.

5. Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг: у 2-х т. Том 2. Таблиці і графіки / за ред. Є. І. Головахи, М. І. Шульги. – 2011. – 480 с.

6. *Сляднева Н. А.* Информационно-аналитическая деятельность: проблемы и перспективы [Электронный ресурс] / Н. А. Сляднева. – Режим доступа: <http://www.fact.ru/www/arhiv6s9.htm>. – Загл. с экрана.

7. *Мелюхин И. С.* Информационно-аналитическая деятельность как она есть [Электронный ресурс] / И. С. Мелюхин. – Режим доступа: <http://it-claim.ru>. – Загл. с экрана.

8. *Червак Б.:* «У першу чергу Верховна Рада має розглянути проект закону України “Про Суспільне телебачення і радіомовлення України”» [Електронний ресурс] // Державний комітет телебачення і радіомовлення

України. – 2014. – 24.03. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=111276&cat_id=109884. – Назва з екрана.

9. Про Суспільне телебачення і радіомовлення України : Закон України від 17.04.2014 р. № 1227-VII [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1227-18>. – Назва з екрана.

10. Про Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 р. «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 01.05.2014 р. № 449/2014 р. [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2014. – 1.05. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/17588.html>. – Назва з екрана.

11. О. Сич: Україні потрібні бібліотеки, готові працювати в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2014. – 28.03. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247150954&cat_id=244276429. – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2014.

Oxana Zhelay,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

ORGANIZATION OF LIBRARY MONITORING OF NEGATIVE INFORMATION EFFECTS IN THE INFORMATION FIELD OF UKRAINE

The article is devoted to the activities of information and analytical units Vernadsky National Library of Ukraine in forming national information resource, highlighting the specific library information monitoring of negative effects in terms of the spread of electronic technologies.

Keywords: negative information influence, library monitoring, information flows.

Оксана Желай,

мл. науч. сотр. отдела технологий электронной обработки информации НЮБ
Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

ОРГАНИЗАЦИЯ БИБЛИОТЕЧНОГО МОНИТОРИНГА НЕГАТИВНОГО ИНФОРМАЦИОННОГО ВЛИЯНИЯ НА ИНФОРМАЦИОННОЕ ПРОСТРАНСТВО УКРАИНЫ

Статья посвящена деятельности информационно-аналитических подразделений НБУВ в формировании национального информационного ресурса, освещению специфики библиотечного мониторинга негативного информационного влияния в условиях распространения электронных технологий.

Ключевые слова: негативное информационное влияние, библиотечный мониторинг, информационные потоки.